

בס"ד. שיחת* י"ט כסלו, ה'תשי"ב.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.

א. במכתבו הידוע אודות הגאולה די"ט כסלו — כותב רבינו הזקן, בעל השמחה והגאולה: "ברם כגון דא צריך להודיע כי יום אשר עשה ה' לנו, יום י"ט כסלו.. כשקריתי בס' תהלים בפסוק² פדה בשלום נפשי, קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו, יצאתי בשלום מה' שלום".

וזהו אחד הטעמים לכך שבין מאמרי החסידות שנאמרו בי"ט כסלו ישנו ריבוי גדול של מאמרים שמתחילים בפסוק זה³,

[ובהקדמה — שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם שרבותינו נשיאינו היו מדייקים ונזהרים ("מ'פלעגט זיך אויסרעכענען") בנוגע להתחלה חדשה של מאמר⁴],

— ישנם אמנם כמה התחלות למאמרי י"ט כסלו, ולדוגמא: בביאורי הזהר⁵ ישנו מאמר שמתחיל בפסוק⁶ "כי ישרים דרכי ה'", והוא מאמר שאמרו רבינו הזקן בי"ט כסלו תקס"ז, אבל, כאמור, ישנם הרבה מאד מאמרים של י"ט כסלו שמתחילים בפסוק "פדה בשלום נפשי" — שכן, מדברי רבינו הזקן שהגאולה היתה "כשקריתי בס' תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי", מוכח, שיש קשר ושייכות ביניהם. ומודגש יותר ע"פ שיטת הבעש"ט בענין השגחה פרטית,

כפי שמביא כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר שנדפס לקראת י"ט כסלו השתא⁸ ענין "השגחתו ית' על כל הנבראים שמשגיח על כל פרט ופרט",

(5) לאדמו"ר האמצעי — ר"פ וישלח (יט), ב ואילך).

(6) הושע בסופו.

(7) ראה "מפתח מאמרים — תקס"ז" בספר מאמרי אדה"ז תקס"ז בתחלתו (ע' VII).

(8) ד"ה כל המאריך באחד תרפ"ו פ"ג (נדפס בסה"מ קונטרסים ח"ג ע' יו"ד. ולאח"ז בסה"מ תרפ"ו ע' קנו). וראה שיחת ש"פ ויצא ס"ג (לעיל ע' 157 ואילך).

(* רשימת השיחה נערכה ע"פ סרט ההקלטה שהגיע לידינו, וכפי הנראה, ה"ז רק חלק מההתוועדות (המו"ל).

(1) אג"ק שלו ע' רלב. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יט כסלו).

(2) נה, יט.

(3) ראה (לדוגמא) הנסמן בתו"מ סה"מ כסלו ע' קמג הערה 18.

(4) ראה גם לעיל ע' 132.

ומוסיף, ש"לבד זאת דכל דבר שנמצא בעולם הוא בהשגחה פרטי פרטית, הנה עוד זאת שההשגחה פרטית היא גם בהסבות וסבות דסבות", היינו, שההשגחה פרטית היא לא רק על הדבר עצמו, אלא גם על האופן שבו נעשה הדבר,

ועד"ז בנדו"ד, שגם ענין זה שהגאולה היתה "כשקריתי בס' תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי" — שזהו האופן שבו היתה הגאולה — ה"ז בהשגחה פרטית.

ויש להוסיף, שבנדו"ד מוכרח הענין דהשגחה פרטית גם לולי החידוש בשיטת הבעש"ט, שכן, הפלוגתא בענין השגחה פרטית אינה אלא בנוגע לסתם בני-אדם, משא"כ בנוגע לצדיקים, ובפרט מנהיגי ישראל ונשיאי ישראל, שכל ענין שלהם קשור ושייך לרבים (כלשון הכתוב "כי רבים היו עמדי"), הכל מודים שזהו בהשגחה פרטית.⁹

וביאור שייכותה של גאולת רבינו הזקן עם הפסוק "פדה בשלום נפשי" — יובן על יסוד כו"כ מאמרי חסידות שבהם נתבאר פסוק זה ומאמר חז"ל על פסוק זה, כדלקמן.

*

ב. מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי וגו'.

* * *

ג. בהמשך להמוזכר לעיל (בהמאמר) בפירוש הפסוק "פדה בשלום נפשי", שעל זה דרשו חז"ל¹⁰ "כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים כו' פדאני לי ולבני מבין אומות העולם" — יש לעורר גם אודות ההתעסקות בגמילות חסדים ברוחניות, שע"ז "מביאו לחיי העולם הבא"¹¹, ובדרך ממילא גם לחיי העולם הזה.

ובהדגשה יתירה — בשייכות לחג הגאולה י"ט כסלו — בנוגע להתעסקות בגמילות חסדים בנוגע להפצת פנימיות התורה, תורת החסידות:

אלה שזכו ולומדים כבר תורת החסידות, צריכים להסביר לשאר לומדי תורה, תלמידי הישיבות — גם אלה שהם עשירים בתורה (שהרי גמילות חסדים היא "בין לעניים בין לעשירים"¹²) — מהי תורת

9) ראה בארוכה אג"ק ח"א ע' קסח (11) ב"מ לג, א (במשנה).
ואילך. וש"נ.
10) ברכות ח, רע"א.
12) סוכה מט, ב.

החסידות, ולהדגיש בפניהם שתורת החסידות היא לא רק עבור יחידי סגולה בלבד, ולא רק עבור חלק מסויים בעם ישראל, אלא היא עבור כל בני"י, כלל ישראל¹³ — להיותה חלק בתורה.

ולהוסיף: בספרו משנה תורה, יד החזקה, פוסק הרמב"ם¹⁴ ש"האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת, אם אמר משה אמרו מפי עצמו, הרי זה כופר בתורה", ונקרא כו'. ומזה מובן שכן הוא גם בנוגע לחלקי התורה — שאם ישנו מי שמודה בכל חלקי התורה, אבל בנוגע לחלק אחד בתורה סבור הוא שחלק זה לא ניתן ע"י משה רבינו, ה"ז נחשב כאילו כופר בכל התורה!

ענין זה יש להסביר לכל לומדי ויודעי תורה. — אנשים פשוטים, לא ישאלו קושיות, ובמילא, אין צורך לפלפל עמהם, משא"כ יודעי תורה ובפרט תלמידי הישיבות, שדרכם לעורר שקלא וטריא, חקירה ודרישה — צריכים להסביר להם ענין הנ"ל, ולעורר אותם ע"ד גודל ההכרח והנחיצות בלימוד חלק נוסף בתורה, פנימיות התורה, תורת החסידות.

ד. ויש להוסיף ולהבהיר בנוגע להצורך לעסוק בגמילות חסדים בענין זה:

רצונו של רבינו הזקן ה' שתורת החסידות תהי' שייכת לכל בני"י, והוסיף ואמר שסוכ"ס תהי' תורת החסידות שייכת לכל בני"י, שכל בני"י ילמדו תורת החסידות.

וכיון שכך פסק רבינו הזקן, בעל השמחה ("אזוי האָט ער אָפגערעדט און אָפגעפסק'נט") — בודאי שיתקיים הדבר,

— כדאיתא בירושלמי¹⁵ על הפסוק¹⁶ "ותגזור אומר ויקם לך", "מה ת"ל לך, אלא אפילו הוא אמר הכין ואת אמר הכין, דידך קיימא ודידי לא קיימא" (הקב"ה אומר הכי והצדיק גוזר בהיפך, קאמר קרא שלך קיים ושלי לא קיים, וקמ"ל לך יתירא דאפילו גזירת הקב"ה מבטל הצדיק בגזירתו¹⁷), ולא עוד אלא ש"קא חייך (קוב"ה) ואמר נצחוני בני נצחוני"¹⁸, היינו, שהקב"ה שמח בכך¹⁹, והשמחה פורצת כל הגדרים²⁰ —

תענית כג, א. ועוד.

16) איוב כב, כח.

17) קרבן העדה שם.

18) ב"מ נט, ב.

19) ראה גם תו"מ סה"מ כסלו ע' קעג.

20) סה"מ תניז' ס"ע רכג ואילך.

13) ראה סה"ש תש"ד ע' 93. ע' 163.

אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"י ע' דש. לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.

14) הל' תשובה פ"ג ה"ח. וראה גם

כפיה"מ שלו סנהדרין פ' חלק ביסוד הח'.

15) תענית פ"ג ה". וראה גם שבת נט, ב.

וכפי שרואים במוחש הצלחה גדולה בהתפשטות עניני החסידות, ובודאי שסוכ"ס יקבלו עליהם כל בני דרך החסידות בעבודת ה', שהיא דרך סלולה לרבים ("כי ברבים היו עמדי"), כך, שאין זה אלא מחוסר זמן בלבד, וכיון שמחוסר זמן לא הוי מחוסר מעשה²¹, ה"ז כאילו ישנו כבר בפועל.

אבל אעפ"כ, נדרשת מאתנו עבודת עבד — שזוהי העשי' וההתעסקות בענין זה בדרכי הטבע — לעזור ולסייע ליהודים שתתגלה אצלם השייכות לתורת החסידות ותבוא בפועל מן ההעלם אל הגילוי.

ה. ובהקדמה — שענין זה שהעבודה צריכה להיות בדרכי הטבע דוקא, מצינו גם בשייכות להמאסר והגאולה:

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר²² שבא' הפעמים שלקחו את רבינו הזקן לחקירה — בשבתו במאסר — והעבירוהו בספינה ע"ג הנהר ניווא, רצה רבינו הזקן לקדש את הלבנה, וביקש מהפקיד הממונה על הנהגת הספינה להעמיד את הספינה, ולא רצה, והורה להמשיך להוליך הספינה, ולפתע עמדה הספינה מעצמה ולא היו יכולים להזיזה ממקומה, ובראותו שאין ברירה, הסכים הפקיד לבקשתו של רבינו הזקן והורה להעמיד את הספינה, ואז קידש רבינו הזקן את הלבנה.

ולכאורה אינו מובן — דממה־נפשך: אם בכחו של רבינו הזקן להעמיד את הספינה בעל־כרחו של הפקיד המנהיג את הספינה, והראי', שעשה כך בפועל — למה הוצרך לבקש רשיון על העמדת הספינה, בה בשעה שבלאה"כ נעמדה הספינה ע"פ רצונו?

ומבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר²³ טעם הדבר — משום שרצונו של הקב"ה שקיומה של מצוה יהי' מלובש בדרכי הטבע דוקא, אם רק יש אפשרות לכך, ולכן: בשביל לפעול על הגוי יסיכים להעמיד את הספינה — לא היתה לרבינו הזקן ברירה אחרת, והוכרח להשתמש בענינים שמחוץ לטבע; אבל בשביל קיום המצוה דקידוש לבנה — כדי שתתקיים המצוה בהידור, רצה רבינו הזקן שעמידת הספינה תהי' בדרך הטבע, עי"ז שהפקיד יעמיד את הספינה.

כלומר: עם היותו בעה"ב על הטבע והמציאות, מ"מ, יש צורך

(21) ראה יומא סב, סע"ב. וש"נ. הנסמן
בשר"ח קונטרס הכללים (כרך ג) מערכת
תשנב, ב).
(22) שיחת י"ט כסלו תרצ"ב (לקו"ד ח"ד
לקו"ד שם תשנג, א.

(23) ראה יומא סב, סע"ב. וש"נ. הנסמן
בשר"ח קונטרס הכללים (כרך ג) מערכת
המ"ם כלל קסא.

שיהי' אחיזה לדבר בדרכי הטבע, ועד כמה שאפשר יפעל הדבר בטבעיות העולם — בהתאם לתכלית העבודה שסוכ"ס יהי' "הוי" הוא האלקים"²⁴, ואלקים הוא הוי', היינו, שיהי' ניכר ונראה שמציאות הטבע — אלקים בגמטריא הטבע²⁵ — הוא הוי'.

ו. ועד"ז בנוגע לענינו:

אע"פ שדבר ברור הוא שסוכ"ס יתקיים הרצון והפס"ד של רבינו הזקן ("ער וועט דאָך סוכ"ס אויספירן") שתורת החסידות תהי' שייכת לכל בני"מ, מ"מ, רוצים שיהי' לדבר איזה אחיזה בדרכי הטבע.

ולכן תובעים מחסידים, ובפרט מתמימים, ובפרטי פרטיות מתלמידי הישיבות — לעשות גמילות חסדים עם שאר תלמידי הישיבות, הן אלה העניינים בתורה והן אלה העשירים בתורה, לדבר עמהם ולהסביר להם מהותה של תורת החסידות, והצורך וההכרח בלימודה, עד שיצליחו לפעול עליהם שגם הם יתקשרו לתורת החסידות.

ז. ובנוגע לאופן ההתעסקות בגמילות חסדים גופא — יש לימוד והוראה מאגרת הקודש של רבינו הזקן ד"ה קטנת²⁶ שכתבה "אחר ביאתו מפ"ב"²⁷:

באגה"ק הנ"ל מבאר רבינו הזקן החילוק שבין חסד דקדושה, חסד דאברהם, לחסד דלעו"ז, חסד דישמעאל — ש"חסד דרועא ימינא, וימינו תחבקני, שהיא בחי' קרבת אלקים .. וכל הקרוב אל ה' .. צריך להיות יותר שפל רוח .. וזו בחי' ימין שבקדושה וחסד לאברהם שאמר²⁸ ואנכי עפר ואפר .. משא"כ בזלע"ז הוא ישמעאל חסד דקליפה, כל שהחסד גדול הוא הולך וגדל בגובה וגסות הרוח ורוחב לבו".

ובפרטיות יותר — בנוגע להפעולה דגמילות חסדים²⁹:

גמילות חסד דישמעאל — עם היותה מקו הימין שלכן יש משם השפעה, מ"מ, ההשפעה היא לצורך עצמו, "בכדי להראות את עשרו ותפארת גדולתו ולהיות לו לשם ולתפארת", כמובא בפרק ראשון דתניא מ"ש בגמרא³⁰ ש"כל צדקה וחסד שאומות העולם עושין אינן אלא

27) לשון הכותרת דאגה"ק הנ"ל.

28) וירא יח, כז.

29) בהבא לקמן — ראה לקו"ת עקב יח, א. תו"ח תולדות ד, א ואילך. ועוד.

30) ב"ב יו"ד, ב.

24) ואתחנן ד, לה. לט. מלכ"ס א יח, לט.

25) פרדס שי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה

פ"ו (ד"ה והמרגיל — קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. ועוד.

26) תניא אגה"ק ס"ב.

להתייחר³¹, ובמילא מוכן גם בנוגע לאופן ומדת ההשפעה — ש"אין משפיע רק מהמותרות שלו", "שמפני עשרו יפול ממנו מותרות הנופל ממנו בדרך פסולת ושיריים לבד".

כלומר, ההנהגה דישמעאל היא באופן שלכל לראש משתמש בממונו למלא כל צרכיו בשלימות, ולאחרי שהשתמש לעצמו ועדיין נשאר מותרות ושיריים, נותן גם צדקה או גמילות חסדים, ולא עוד אלא שגם אז חושב על התועלת והריוח שלו ("להתייחר").

אבל הגמילות חסד דאברהם היא באופן הפכי — "סיבת החסד מחמת שמשים עצמו כשיריים", "כמו שאנו רואים בסיבת ההשפעה של החסד דאברהם לכל .. אפילו לערביים .. מחמת השפלות וענוה יתירה שהי' בעיניו עפר ואפר ממש, דהיינו בכחי' הביטול בעצמותו שלא הי' מרגיש א"ע כלל לשום דבר ויש, אדרבה, הי' בעיניו כמותר ושיריים בעולם .. לכך הי' משפיע מכל אשר לו ממש (לא רק מותרות ושיריים) לאחרים ולא הניח לעצמו .. כולם חשובים בעיניו וראויים יותר ממנו לשפע טוב".

כלומר, מצד טבע החסד יש לו נטי' ליתן ולהשפיע לאחרים בריבוי גדול, וללא הגבלה, ולא עוד אלא שהזולת קודם אליו, כי, הוא בעצמו נחשב בעיניו לעפר ואפר, ואילו בנוגע להזולת רואה הוא (להיותו "טוב עין"³²) את המעלה של כאו"א יהי' מי שיהי' (אפילו ערביים), ובמילא מוכן גם בנוגע לאופן ומדת ההשפעה — שאינו נותן מותרות ושיריים בלבד, אלא נותן גם מהדברים העיקריים שנחשבים אצלו לדבר הכרחי, ולא רק שנדמה לו שמוכרח בהם, אלא הוא מוכרח בהם אליבא דאמת. ונמצא, שהחילוק בין גמילות חסדים דישמעאל לגמילות חסדים דבנ"י, הוא, שגמ"ח דישמעאל ניתנת ממותרות בלבד, ופועלת ישות, משא"כ בנ"י נותנים מדברים עיקריים, והנתינה באה מתנועת הביטול.

ח. וככל הדברים האלה — גם בנוגע לעניינו:

כשחסיד פועל על עצמו לעסוק בגמילות חסדים ולעזור ולסייע לחבירו להיות חסיד — אם יפעל על עצמו ליתן רק מענינים שנחשבים אצלו מותרות ושיריים, ה"ז חסד דישמעאל, ששולל רבינו הזקן באגה"ק שכתבה "אחר ביאתו מפ"ב";

והערות קצרות לתניא שם (חוכרת א ע' ל) — ע"פ חדא"ג מהרש"א שם).
(32) משלי כב, ט.

31) ולהעיר, שבגמרא הובאו כמה דעות כזה, אבל בתניא מביא רבינו הזקן את הדבר הכולל — "להתייחר" (ראה גם "מ"מ, הגהות

הדרישה והתביעה ("מאָנען מאָנט זיך") מחסידים בכלל ומתלמידי הישיבות בפרט היא, איפוא, ליתן להזולת אפילו מענייניהם העיקריים, שנחשבים אצלם לדברים מוכרחים, ולא רק שנדמה להם שמוכרחים בזה אלא יתכן שהאמת היא שמוכרחים בזה, ואעפ"כ, ישנם זמנים, בזמן מן הזמנים, שלא צריכים לחשוב על עצמם ("ס'איז דאָ אַמאָל אַ צייט וואָס מ'דאַרף ניט קוקן אויף זיך"), כי אם, להשתדל בטובתו של הזולת ע"י גמילות חסדים בנוגע לפנימיות התורה, תורת החסידות.³³

והעיקר — שיהי' הענין ד"פרו ורבו"³⁴, שכל חסיד יעשה עוד חסיד, כל תמים וכל תלמיד יעשה עוד תמים ועוד תלמיד, וכן הלאה, "עד בלי די"³⁵, עד שיפעלו סוכ"ס שכל בני' יתחילו ללמוד גם פנימיות התורה, תורת החסידות.

ועי"ז יהי' שלימות הענין ד"פדה בשלום נפשי", "פדאני לי ולבני מבין אומות העולם" — כהבטחתו של משיח להבעש"ט (במענה לשאלתו: אימתי קאתי מר?) "לכשיפוצו מעינותיך חוצה"³⁶, ובמילא, כאשר כאו"א יעשה וישלים הפצת המעיינות בד' אמותיו, עד שיבטל

החלטה והבטחה אמיתית, ולא באופן מרומה ("ניט גענאַרטערהייט"), ומה גם שלא יוכלו לרמות, שהרי יראו את ההנהגה בפועל. וע"ד פתגם אדמו"ר מהר"ש — כפי שסיפר הרבי (ראה סה"ש תש"א ע' 100) — שאת הקב"ה בודאי אי-אפשר לרמות ח"ו, וגם את העולם לא מרמים, כי אם את עצמו בלבד, מהו איפוא ה"קונץ" לרמות טיפש? ...!

והוסיף, שרשימת התלמידים שיבקש בעוד עשרה ימים תהי' נוגעת בקשר לענין מסויים**, וכדי שלא יבואו אח"כ בטענות שאילו היו יודעים כו', לכן מודיע על זה מראש.

34 ראה גם שיחת ש"פ חיי שרה ס"ז (לעיל ע' 130 ואילך).

35 לשון הכתוב — מלאכי ג, י"ד.

36 אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).

** הכוונה לנתינת דמי חנוכה בליל ה' דחנוכה (ראה בהשיחה שנאמרה אז (לקמן ע' 227)) — המו"ל.

33 (בהמשך סרט ההקלטה ישנם שני קטעים שמתוכנם נראה ש)כ"ק אדמו"ר שליט"א הבהיר שהתעסקותם של תלמידי הישיבות בגמילות חסדים צריכה להיות מחוץ לסדרי הישיבה, בזמנם הפנוי שבו יכולים להתנהג כפי ראות עיניהם, אזי צ"ל מראית עיניהם כלשון המדרש (אסתר פ"ז, ט) "מראית עיניהם של צדיקים מעלה אותם למעלה העליונה" — לבחור לעסוק בגמ"ח.

בהמשך הדברים עורר כ"ק אדמו"ר שליט"א ע"ד הדיוק בשמירת זמני לימוד החסידות בבוקר, וסיפר, שלפני מספר שבועות* ביקש מהמשיפעים למסור לו רשימת התלמידים המדייקים בשמירת הזמן, ולע"ע אין המצב משביע רצון, ולכן מודיע עתה שבעוד עשרה ימים יבקש עוה"פ את רשימת התלמידים, ותקוותו לקבל בשורות משמחות יותר, ובודאי לא יסתפקו בהחלטה והבטחה בעלמא מבלי לקיימה, אלא שתהי'

(* ביום כ"ח מרחשון (המו"ל).

מהם התואר "חוצה" ("עס וועט ווערן אויס חוצה") — כיון שיהיו מלאים וחדורים בהמעיינות שיטביעו כל מציאותם ("די מעיינות וועלן עס פֿאַרטרינקען") — אזי יבוא משיח צדקנו במהרה בימינו ממש.

* * *

ט. בהמשך להמוזכר לעיל (ס"ג) אודות פנימיות התורה שהיא חלק בתורה, שכשם שהרמב"ם פוסק ש"האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת, אם אמר משה אמרו מפי עצמו, הרי זה כופר בתורה", ונקרא כו', כן הוא גם (מאותו טעם) בנוגע למי שמודה בכל חלקי התורה חוץ מחלק אחד בתורה, שנקרא כו' — ישנם כאלה שמתיראים ("זיי שרעקן זיך") מהתבטאות כזו, באמרם שמצינו גדולים וטובים שהיו סבורים כן!

והמענה לזה — שענין זה (ככל ענין) מובהר ("באָוואַרנט") בכיו"ב בנגלה דתורה (שבזה הכל מודים), כדלקמן.

י. ובהקדמה³⁷:

היום מודים הכל — ללא חילוקי דעות — שלא שייך ענין של גשמיות אצל הבורא, שכן, גשמיות ובורא הם שני הפכים, ואם יפרש מישהו המקראות "יד ה'" "עיני ה'" "ותחת רגליו" וכיו"ב כפשוטם (שיש לו גוף), ה"ז כפירה באחדותו ית', "שאיך כיחודו אחד מן האחדים הנמצאים בעולם.. לא אחד כגוף שהוא נחלק למחלקות ולקצוות.. אילו היו אלוהות הרבה היו גופין וגויות.. ואילו ה' היוצר גוף וגו' ה' לו קץ ותכלית.. וכל שיש לגופו קץ ותכלית יש לכחו קץ וסוף, ואלקינו ברוך שמו הואיל וכחו אין לו קץ.. אין כחו כח גוף, והואיל ואינו גוף לא יארעו לו מאורעות הגוף כדי שיהא נחלק ונפרד מאחר, לפיכך אי אפשר שיהי' אלא אחד"³⁸.

ובהתאם לכך פוסק הרמב"ם בהלכות תשובה³⁹: "חמשה הן הנקראים מינים.. והאומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה וכו'".

אבל הראב"ד השיג עליו, וז"ל: "למה קרא לזה מין, וכמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזו המחשבה לפי מה שראו במקראות כו'".

והאמת היא ששניהם — הרמב"ם והראב"ד — צודקים בדבריהם:

(38) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ז.

(39) פ"ג ה"ז.

(37) חלק משיחה זו נדפסה (בקיצור)

בלקו"ש חל"ה ס"ע 28 ואילך.

כיון שיהודי צריך להאמין ולידע ש"אלקה זה אחד הוא ולא שנים כו", כמ"ש הרמב"ם³⁸ ש"ידיעת דבר זה מצות עשה שנאמר⁴⁰ ה' אלקינו ה' אחד", הרי, אם מעלה על דעתו ענין הגורם שניות, היפך ענין האחדות (ה' אחד), ה"ז מינות ואפיקורסות (ענין של ע"ז). ולכן פוסק הרמב"ם ש"האומר . . שהוא גוף ובעל תמונה" — שמציאות של גוף, צורת הגוף וכח גוף (ששייך בזה שינויים וכו'), הוא היפך האחדות האמיתית — נקרא "מין".

ומ"ש הראב"ד ש"כמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזו המחשבה לפי מה שראו במקראות כו" — ה"ז משום שבאותו זמן היו רבים שלא הבינו שיש בכך סתירה לאחדות ה', והיו סבורים שאפשר ללמוד המקראות "יד ה'" "עיני ה'" כפשוטם (כפי שלומדים ב"חדר" עם ילד קטן) ולהאמין בתכלית בה' אחד, וכיון שלדעתם אין זו סתירה לאחדות ה' (אף שלאמיתו של דבר טעות היא בידם), אי אפשר לקרותם בשם "מין"⁴¹.

— ע"פ דין אי-אפשר להתחשב במחשבת וכוונת האדם, שהרי ב"ד אינו יודע מה נעשה בלב האדם⁴², ואין לו לדיין אלא מה שענינו רואות⁴³, "האדם יראה לעינים"⁴⁴, ובמילא, אדם האומר ומכריז בגלוי דברים שתוכנם שניות בהבורא ית', היפך האחדות, ה"ז בגדר של מינות; אבל, "ה' יראה ללבב"⁴⁴, ובראותו שדברים אלו נאמרו מפני הטעות בפרט מסויים, ובדעתו ומחשבתו של האדם האומרם אין זה בסתירה לאחדותו ית', ולא עוד אלא שמסתייע בכך שיש לו במה להאחז ("ער האט זיך אין אין וואָס צו אָנהאַלטן"), כפי שנתפס בשכל הגשמי, ללא צורך להתייגע בהבנת דברים מופשטים — שייך שפיר לומר שלמעלה לא יחשב בגדר "מין".

אמנם, לאחר שנין זה (שמציאות של גוף היא בסתירה לענין האחדות) הובהר והוסבר ע"פ שכל,

— [מי שאינו בר-שכל, ילד קטן, לא דורשים ממנו מאומה, אבל מי שכבר נתגדל ונעשה בר-שכל, חייב הוא להשקיע בלימוד התורה כל כח שכלו עד כמה שידו מגעת, כפס"ד רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה]⁴⁵ —

43) סנהדרין ו, סע"ב. וש"נ. וראה גם

שו"ת נוב"י או"ח מהד"ק סל"ה.

44) שמואל-א טז, ז.

45) ראה פ"א ה"ד. פ"ב ה"ב.

40) ואתחנן ו, ד.

41) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 79 ובהערה

33.

42) ראה פסחים נד, ריש ע"ב.

אזי מתבטלת ההתנצלות שבדברי הראב"ד, ושוב אין מקום לילך "בזו המחשבה", כיון שהכל יודעים שזהו בסתירה לענין האחדות.

יא. וככל הדברים האלה — כן הוא גם בנוגע ללימוד תורת החסידות:

בדורות שלפנינו, כאשר היו כאלה שחשבו שאין צורך בלימוד תורת החסידות ("מ'קען אויסקומען אָן חסידות"), ולא עוד אלא שחששו שכתוצאה מלימוד תורת החסידות עלולים להתרחק וסוכ"ס להתנתק מלימוד התורה וקיום המצוות כדבעי — לא הי' נחשב הדבר כהיפך האמונה בכל התורה [כמו "האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד כו'", ועאכו"כ חלק מסויים בתורה], משום שהתנגדותם לתורת החסידות לא היתה אלא בגלל הטעות שלהם שלא ידעו שזהו חלק בתורה, ולכן צעקו בכל עוז שאין חפצים בכך.

אמנם, בבוא הזמן שתורת החסידות נתפרסמה בכל העולם כולו, והכל מודים שזהו חלק בתורה נה"פלוגתא" אינה אלא אם לימוד זה שייך לכל ישראל, לרוב, למחצה, או למיעוט בלבד, אבל הכל מודים שזהו חלק בתורה], ומבינים ע"פ שכל שאי-אפשר ללמוד גליא דתורה ללא סתים דתורה, כיון שללא סתים דתורה אין קיום לגליא דתורה, כשם שאין קיום לגוף, "גופי תורה", ללא הנשמה, "נשמתא דאורייתא" (כלשון הזהר⁴⁶) — אזי נחשבת ההתנגדות לתורת החסידות, חלק בתורה, ככפירה בכל התורה ח"ו, שזוהי מרידה ח"ו במלך מלכי המלכים הקב"ה!

ובדקות דדקות — ה"ז גם כפירה באחדותו ית' ח"ו:

איתא בזהר⁴⁷ "תלת קשרין אינון מתקשרן דא בדא, קוב"ה אורייתא וישראל, וכולהו דרגא על דרגא סתים וגליא", היינו, שהדרך להתקשרות דישאל עם קוב"ה היא ע"י התורה: ע"י גליא דתורה מתקשרים עם גליא דקוב"ה, וע"י סתים דאורייתא מתקשרים עם סתים דקוב"ה⁴⁸.

ובמילא, כאשר מחלקים ומפרידים סתים דאורייתא מגליא דאורייתא, הרי ה"בכין" היוצא מזה הוא שגם בנוגע להקב"ה אומרים ש"דין הניין ליי"⁴⁹, גליא דקוב"ה בלבד ("פון גליא דקוב"ה האַלט ער"), ובנוגע לסתים דקוב"ה מתייחסים באופן אחר ח"ו — היפך "שמע

(48) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 273. וש"נ.

(49) לשון חז"ל — ב"ר פ"ג, ז.

(46) ח"ג קנב, א.

(47) שם עג, א (וראה סה"מ תרנ"ז ע' כח

בשוה"ג).

ישראל ה' אלקינו ה' אחד"⁴⁰, אחדות אמיתית, שלא שייך לחלק ח"ו בין גליא לסתים.

ונמצא, שהחלוקה בין גליא לסתים באורייתא ש"מתקשר בי' בקוב"ה", היא, בדקות דדקות בגדר התואר שכותב הרמב"ם בפס"ד הנ"ל בנוגע לאמונה באחדותו ית'!

יב. אלא מאי, הטענה היא שישנם גדולים וטובים שלא יודעים מזה — גדולה הרחמנות עליהם ("איז אויף זיי אַ געוואַלדיקע רחמנות") שלא ראו מאורות!

וכיון שכן, מצוה על כאו"א להאירם בה"מאור" שבתורה⁵⁰ — להסביר להם הצורך וההכרח בלימוד תורת החסידות, שכן, ללא תורת החסידות, יכולים להיות יהודים כשרים, "מאמינים בני מאמינים"⁵¹, אבל יכולים לחיות מאה ועשרים שנה בטעות, מבלי לדעת שכל ימיו לא ידע הפירוש האמיתי ב"ה' אחד", ולא ידע מהי "תורה אחת", ובמילא לא ידע גם מהו תפקידו האמיתי בתור "גוי אחד בארץ"⁵² (כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר שיצא לאור לקראת י"ט כסלו⁵³).

וכשיסבירו זאת — ובברכתו של רבינו הזקן בודאי יצליחו — ברור הדבר שסוכ"ס יבינו כולם שצריכים ללמוד פנימיות התורה וילמדו פנימיות התורה, ואז — "מלאה הארץ דעה את ה'"⁵⁴.

וכאשר יגיעו להכרה זו, שאז תהי' האחדות של סתים דאורייתא עם גליא דאורייתא, ועל ידה גם האחדות של גליא דישראל עם סתים דישראל [שהסתים דישראל הוא תכלית הטוב, כמ"ש בתניא⁵⁵ ש"גם בשעת החטא היתה באמנה אתו ית'"], ועי"ז גם האחדות עם גליא דקוב"ה וסתים דקוב"ה — אזי יהי' כן גם בנוגע לה"קק" — שעם היותו עכשיו סתים, "לבא לפומי' לא גליא"⁵⁶, הרי, כאשר יחברו למטה הסתים עם הגליא, יהי' כן גם למעלה, שה"קק" יומשך מסתים לגליא, ובמילא תבוא הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו במהרה בימינו ממש.

* * *

בסה"מ תרפ"ו ע' קנא ואילך).
 (54) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט. הל' מלכים בסופו.
 (55) ספכ"ד.

(56) זו"ח בראשית ח, א. וראה ג"כ זח"א רנג, א. סנהדרין צט, א ובפרש"י.

(50) ראה פתיחתא דאיכ"ר ב ובפי' יפה ענף שם. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז ובפי' קה"ע שם.
 (51) שבת צז, א.
 (52) שמואל-ב ז, כג. ועוד.
 (53) ד"ה כל המאריך באחד תרפ"ו (נדפס בסה"מ קונטרסים ח"ג ע' ה ואילך. ולאח"ז

יג. בהמשך⁵⁷ להמדובר לעיל אודות לימוד החסידות — יש להוסיף ולהבהיר:

עדיין ישנם כאלה [הם אמנם הולכים ומתמעטים, ברוך השם, אבל עדיין נשארו קצת מהם] שכאשר מדברים עמהם אודות לימוד החסידות — טוענים הם שצריכים להתנהג באופן ד"נהרא נהרא ופשטי⁵⁸.

כל חוג — טוענים הם — צריך לילך לאורם של גדולי ישראל שנתקבלו אצלו בתור פוסקים. ובמילא, מבלי להכנס לשקו"ט להכריע בין ראשוני וגדולי האחרונים מי מהם גדול ממי, הרי, כשם שכאן הולכים לפי שיטת ופקודת רבינו הזקן, באותה מדה מוכרחים הם ("זיי זיינען געבונדן") — ללא נפק"מ כיצד מתקבל הדבר בשכלם הם — לציית לאלה שקיבלו על עצמם בתור פוסקים.

וכיון שפלוגי בן פלוגי — שאותו קיבל בתור פוסק — פירסם בשעתו פס"ד שבו קבע שדרך החסידות היא ליחידי סגולה בלבד, וגזר גזירה שלא לעסוק בתורת החסידות — שוב אינו צריך לקבל את השיטה של תורת החסידות.

והמענה לזה — מובהר גם הוא בנגלה דתורה⁵⁹, כדלקמן.

יד. ובהקדמה:

גזירות דרבנן — אף שכולם נתקנו מפני הטעם, מ"מ, יש גזירות שבהם פירסמו חכמים טעם הגזירה, ויש גזירות שבהם לא פירסמו חכמים טעם הגזירה.

והטעם שלא פירסמו חכמים טעם הגזירה — דלכאורה: כיון שמדובר אודות גזירה שהציבור יכול לעמוד בה [שהרי "אין גוזרים גזירה על הציבור אא"כ רוב ציבור יכולין לעמוד בה"⁶⁰], ויש טעם להגזירה, א"כ, מה ראו חכמים שלא לגלות הטעם? — משום שאילו היו מפרסמים טעם הגזירה, הרי, אם יתבטל הטעם תתבטל הגזירה, ולכן לא פירסמו הטעם, כדי להבטיח את קיומה של הגזירה ללא-תלות בטעם⁶¹.

57) (בסרט ההקלטה חסרה התחלת השיחה, ומהקטע הראשון שלפנינו נראה שדובר אודות הענין ד"פדה בשלום נפשי", שצ"ל באופן של שלילת מלחמה ברוחניות, שיש צד שכנגד וצריכים ללחום עמו (לא בידים, אבל) ע"י שקו"ט בשכל, אבל אעפ"כ, ששישנו ענין שמבלבל מישהו, אין ברירה

58) חולין יח, ב. וש"נ.
59) ע"ד האמור לעיל ס"ט.
60) ע"ז לו, סע"א. וש"נ.
61) לשלימות הענין — ראה שיחת ש"פ וישב ס"ב ואלך (לקמן ע' 221 ואלך). וש"נ.

57) (בסרט ההקלטה חסרה התחלת השיחה, ומהקטע הראשון שלפנינו נראה שדובר אודות הענין ד"פדה בשלום נפשי", שצ"ל באופן של שלילת מלחמה ברוחניות, שיש צד שכנגד וצריכים ללחום עמו (לא בידים, אבל) ע"י שקו"ט בשכל, אבל אעפ"כ, ששישנו ענין שמבלבל מישהו, אין ברירה

ונמצא, שגזירה שנתפרסם טעמה, כשבטל הטעם, אזי בטלה הגזירה, ובזה גופא — כשבטל הטעם רק לאחר זמן, יש מקום שישאר הדבר בגדר מנהג, בגדר ד"שווי" אנפשיי", וכיו"ב, אבל כשמתברר שהטעם בטל מעיקרו, משום שהי' מבוסס על עדות שקר וכיו"ב, אזי אין מקום כלל לקיומה של הגזירה, כיון שמלכתחילה היתה בדרך טעות.

טו. ומזה מובן גם בנוגע לעניננו:

החל מזמנו של הבעש"ט — טענו החסידים בפשיטות גמורה שדרך החסידות היא הדרך העולה בית אל, והיא הדרך "לתקן עולם במלכות שדי"⁶², להמשיך ולגלות "מלכות שדי" בעוה"ז, כפי שיתגלה בפועל ובשלימות בביאת המשיח.

וכאשר באו אלה — שקראו את עצמם בשם "מתנגדים"⁶³ — שחששו מדרך זו (מאופן הלימוד, מאופן התפלה וכו') והחליטו לגזור גזירה שאין לילך בדרך זו — היו יכולים לעשות זאת בא' משני האופנים שבגזירות דרבנן: אופן הא' — לגזור גזירה שאין לילך בדרך זו מבלי לפרסם טעם הדבר (שישאר בחשאי), ואופן הב' — לפרסם הגזירה יחד עם הטעם.

וכאן רואים את ההשגחה פרטית שבדבר — שכאשר פירסמו את הגזירה נגד לימוד תורת החסידות והנהגה בדרכי החסידות, פירסמו מיד באותו מעמד גם את טעם הגזירה — "שוכרו בצדו" — החשש שדרך החסידות עלולה לגרום לתוצאות שכללותם הוא הניתוק ח"ו מתורה ומצוות.

ובמילא, חל על זה הפס"ד בנגלה דתורה שכאשר בטל הטעם, ובפרט כשבטל מעיקרא, בטלה הגזירה ואין לה קיום כלל:

כיום, כשעברו 200-150 שנים לקיומה של דרך החסידות, לאחרי שרואים במוחש שתורת החסידות דרכי החסידות ומנהגי החסידות מביאים תוספת כח בעבודת השי"ת, בלימוד התורה וקיום המצוות — לא זו בלבד שאין מקום לקיומה של הגזירה כיום, אלא יתירה מזה, אגלאי מילתא מלמפרע שמלכתחילה לא הי' מקום לגזירה זו, ובמילא הי' בטלה ומבוטלת מעיקרא, שכן, מלכתחילה היתה בדרך טעות — בגלל עדות שקר כו', ככל פרטי הענינים שנעשו ע"י מחרחרריב, החל מהמחרחרריב

(63) ראה גם ת"מ ח"ב ע' 78. וש"נ.

(62) נוסח התפלה "ועל כן נקוה".

העיקרי — הס"מ... שלא הי' יכול לסבול התגלותה של תורת החסידות, ועשה כל הבלבול כו'.

טז. עפ"ז מובן שאין מקום לטענה האמורה ש"נהרא נהרא ופשטי":

כאשר מישוהו טוען שאין ענינו להכריע ולפסוק מי מגדולי ישראל גדול יותר, אלא, כיון שקיבל על עצמו בתור פוסק את פלוני בן פלוני שהתנגד בשעתו וגזר נגד תורת החסידות, מוכרח הוא לילך בדרכיו — צריך לידע שפלוני בן פלוני פירסם את הגזירה בטעמה, וכיון שנתברר שהטעם הי' בטל ומבוטל מעיקרו, אזי הגזירה בטלה ומבוטלת מעיקרה. ויש לומר, שזהו גם הביאור בדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בא' משיחותיו⁶⁴, שאלה שבשעתם לא הסכימו לשיטת החסידות, הנה עכשיו, בהיותם בארצות החיים, בעולם האמת, שמכירים את האמת לאמיתתה, מתחרטים הם ביותר על זה, ומצטערים ביותר כאשר מישוהו (בעלמא דין) מזכיר אותם [לא רק אם סומך עליהם להתנהג כן, אלא אפילו אם רק מזכיר אותם] כמי שהתנגדו לתורת החסידות, ואינם רוצים שיקרא שמם על הענין הזה — כיון שאגלאי מילתא שמלכתחילה לא הי' מקום להתנגדות וגזירה על תורת החסידות.

יז. המורם מכל האמור לעיל:

כבר יצא במופת חי — לאחרי 200-150 שנים לקיומה של דרך החסידות — שלימוד תורת החסידות והנהגה בדרכי החסידות מהוים תוספת כח בעבודת השי"ת, בלימוד התורה וקיום המצוות,

ולא עוד אלא שלימוד התורה וקיום המצוות הם פרטים בעבודתו ית', ותכלית הכוונה דכל פרטי הענינים היא — כדברי משה רבינו המפורשים בקרא⁶⁵: "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה (כל המצוות, כולל גם מצות תלמוד תורה) ליראה את ה' אלקינו" — שענין זה נעשה ע"י לימוד תורת החסידות⁶⁶.

הכל מודים שתורת החסידות היא חלק בתורה, ולא עוד אלא שהיא הפנימיות של כל התורה כולה, ובמילא, אלה שלומדים גליא דתורה ואינם רוצים ח"ו ללמוד סתים דתורה, חלים עליהם דברי הזהר⁶⁶ שמתבטא

64) שיחת ליל כ' כסלו תרצ"ג ס"כ (ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"ב. לקו"ד ח"א מו, א).

אג"ק חכ"ג ס"ע עט ואילך. ע' רפא. ועוד.

65) ואתחנן ו, כד.

בחריפות ("א געוואָלדיקער וואָרט") נגד אלה שלומדים סיפורי התורה כסיפורים בעלמא ללא התוכן הפנימי המוסתר בהם, שמחשיבים את הלבוש (הסיפור) לגוף הדבר.

ויתירה מזה — כמוזכר לעיל (סי"א) שע"פ מאמר הזהר "תלת קשרין מתקשרן דא בדא, קוב"ה אורייתא וישראל, וכולהו דרגא על דרגא סתים וגליא", נמצא, שמי שמחלק בין סתים לגליא באורייתא, ה"ז כמו שמחלק בין סתים לגליא בקוב"ה, שזהו היפך אחדותו ית' האמיתית, ובמילא — ע"פ המבואר בהמאמר דכ"ק מו"ח אדמו"ר שנדפס ל"ט כסלו⁶⁷ — ה"ז (בדקות דקוּת) ענין של עבודה זרה! ...

— האמת היא שיהודי אינו שייך לעבודה זרה, כמבואר בתניא⁶⁷ שנקודת האמונה היא בשלימות אצל כאו"א מישראל, אלא שיתכן שהיא אצלו בבחי' שינה ואינה פועלת פעולתה בנוגע להנהגה במחשבה דיבור ומעשה (כל זמן שלא בא לידי נסיון בדבר אמונה), אבל גם אז נמצאת היא בשלימות, וצריכים לעזור לו לגלותה מן ההעלם אל הגילוי; אך כאשר מתגלית נקודת האמונה, ה"ז פועל גם בנוגע להנהגה במחשבה דיבור ומעשה — "למסור נפשו אפילו שלא לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת ה' אף שאין פיו ולבו שוין רק לבו שלם באמונת ה'".⁶⁸

ומזה מובן גם בנוגע לענינו:

יש להסביר ולהדגיש מלכתחילה שמדובר כאן אודות ענין של אמונה — "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" — שכשם שסתים וגליא דקוב"ה כולא חד, כך סתים וגליא דישראל כולא חד, וסתים וגליא דתורה כולא חד, ואי אפשר לחלק ביניהם, כך, שמי שרוצה גליא צריך גם סתים. וכשיפעלו אצלו ענין זה — ומה הפירוש "לפעול"? — לגלות אצלו את נקודת האמונה שתבוא מן ההעלם אל הגילוי — אזי יתבטא הדבר גם בהנהגה בפועל במחשבה דיבור ומעשה, שיתחיל לילך בדרך החסידות, כלומר, לא זו בלבד שלומד תורת החסידות, אלא גם מתנהג בדרכי ומנהגי החסידות, כולל ובמיוחד בהענין העיקרי שהוא תכלית הכוונה דתורת החסידות — לשנות טבע מדותיו⁶⁹, ונעשה יהודי כפי שיהודי צריך להיות ("ער ווערט אַ איד ווי אַ איד דאַרף זיין").

* * *

69) ראה לקו"ד ח"א נו, א"ב. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תנח ואילך.

67) פי"ח"ט.
68) תניא שם ספ"ט.

יח. אודות החידוש של רבינו הזקן בתורת חסידות חב"ד — מצינו במאמר של אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע מ"ט כסלו עטר"ת, "רשימת דברים באותיות המחשבה"⁷⁰,

— ב"מפתח" שערך כ"ק מו"ח אדמו"ר על המאמרים דשנת תרע"ט (כמו על כל מאמרי אביו שהיו מונחים אצלו על הסדר, כל שנה בפני עצמה, בכרך מיוחד, ובהתחלת כל כרך ערך "מפתח" על מאמרי שנה זו), כותב אודות המאמר די"ט כסלו "רשימת דברים באותיות המחשבה" —

היינו, שאין זה מאמר שאמרו, כי אם רשימת דברים שרשם לעצמו (ולכן הוא בקיצור — "א קארגער עמוד", קצת יותר מחצי עמוד), וד"ל⁷¹:

הנה בריאת העולמות הי' בשביל התורה, וכמא'⁷² בראשית בשביל התורה כו' ובשביל ישראל כו'. וי"ל דהכוונה הי' שתהי' התורה בהתגלות ממש למטה. וזהו ויניחוהו בג"ע לעבדה ולשמרה⁷³, לעבדה רמ"ח מ"ע ולשמרה שס"ה ל"ת⁷⁴. וידוע דקודם החטא הי' העולם התחתון במעלה עליונה יותר, וכמא'⁷⁵ עיקר שכינה בתחתונים היתה, וג"ע שבארץ ידוע שהוא בחי' הרוחני שבגשמי' העולם, כמ"ש במ"א⁷⁶, וא"כ ה"ה עוד למעלה מהעולם כו' (ואפשר⁷⁷ דהג"ע לא נשתנה ע"י החטא. אמנם ידוע שע"י החטא ירדו כל העולמות ממדרגתם, וכמ"ש בטע"מ מהאריז"ל במצות תחום שבת, ובמאמר הפסיעות להרח"ו, והוא בשמ"ש בשער מאמרי רשב"י פ' קדושים) (ואפשר מה שאמרו עיקר שכינה בתחתונים הי' היינו בג"ע, וע' במד"ר ע"פ באתי לגני⁷⁵). וניתן לאדה"ר

74 אוה"ת בראשית (כרך ו תתרמא, סע"ב — בשם ארז"ל). וראה לקו"ת שה"ש (מח, ד). יל"ר עה"פ בראשית שם. זח"א כז, א. תקו"ז תכ"א (סב, א). שם תנ"ה (פח, ב). 75 ראה שהש"ר רפ"ה. וש"נ. 76 ראה סה"מ תרס"ב ע' רצט ואילך. ועוד (וראה גם לעיל ע' 102 ואילך). 77 ולהעיר, שענין זה — שהג"ע לא נשתנה ע"י החטא — מוסיף רק בחצאי עיגול, ובדרך אפשר בלבד ("ואפשר כו").

70 נדפס בסה"מ עטר"ת (הוצאת תשמ"ח) ע' תרעג. 71 כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שאינו רוצה לסמוך על הזכרון לחזור התיבות בדיוק, ולכן יחזור רק תוכן הדברים. — לשלימות הענין, העתקנו בפנים לשון המאמר, ובהערות (מלבד ציוני מ"מ) — הדיוקים שהוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א בלשון המאמר (המו"ק). 72 פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ. 73 בראשית ב, טו.

לקיים תומ"צ בג"ע⁷⁸, דהיינו שיהי' בהתגלות ממש, וזה לא נתקיים. והי' אח"כ עבודת האבות בנסיונות ובמס"נ ממש בעבודה רוחניות, שזה הי' הכנה למ"ת, ומ"מ אין זה המשכת התורה ממש, וכמ"ש⁷⁹ וארא כו' ושמי ה' כו' לכן אמר לבנ"י אני ה' כו'. וכמבו' בכ"מ⁸⁰ בענין קיים א"א כל התורה כו'⁸¹. ואח"כ ניתנה התורה במ"ת בהתלבשות, שבוה נמשך בחי' העצמות, וכמו במצות תפלין שנמשך בחי' בחי'⁸² העצמות, ויעקב קיים מצות תפלין במקלות⁸³, שזהו עבודה רוחנית ונפשיות⁸⁴ ואינו נמשך בזה העצם, ובתפלין הניתן במ"ת, וכן בהתורה שנתלבשה בענינים שלמטה, נמשך בזה העצמות כו'. והנה⁸⁵ התגלות הבעש"ט נ"ע הי' שיהי' התגלות פנימיות התורה, והי' ההתגלו' שלא בבחי' התלבשות (וידוע⁸⁶ דהמגיד נ"ע בעת אמירת דא"ח הי' אומר שמעו סודות התורה), ולא הי' העולם יכול לקבל, והי' עבודה נעלית וגבוה מאד, אבל אין זה התגלות עצם פנימיות התורה. ובא ע"י רבינו נ"ע בהתלבשות בהשגה, ובוה נמשך בחי' העצם כו'. עכ"ל.

ונקודת הדברים — שהחידוש של רבינו הזקן בתורת חסידות חב"ד הוא התגלות פנימיות התורה בהתלבשות בהשגה, שיוכלו להבין בשכל אנושי. ואף שההתלבשות באותיות של הכנה והשגה היא ירידת המדרגות למטה, הרי, ע"י הירידה למטה דוקא נמשך בחי' העצם, ועי"ז נשלמת כוונה העליונה בבריאת העולם — הענין שהי' אדה"ר צריך להשלים בעבודתו, ולא אסתייע מילתא, ונשלם במ"ת, אלא שבמ"ת הי' זה בנוגע להעצם דנגלה דתורה, וכמו כן נעשה ע"י תורת חסידות חב"ד בנוגע להעצם דפנימיות התורה.

78) ומובן שע"י קיום התומ"צ בג"ע ("ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה") נעשה עליו גדול יותר לא רק לגבי העולם התחתון כפי שהי' קודם החטא שהי' במעלה עליונה יותר, אלא גם לגבי גן עדן, רוחניות שבגשמיות העולם, כפי שהי' אז.
79) ר"פ וארא.
80) ראה תו"א יתרו סז, ד ואילך. ועוד.
81) יומא כח, ב. וש"נ.
82) כ"ה בגוכתי"ק, ואולי מיותר הוא (המור"ל).
83) ראה זח"א קסא, ב ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ב ע' יב. אוה"ת ויצא רגז, ב. ועוד.
84) ולהעיר, שהוספת תיבה זו — (עבודה רוחנית) ונפשיות — היא חידוש שלא מצאתי במקום אחר.
85) ראה גם ד"ה פדה בשלום תרפ"ה פ"ג (סה"מ תרפ"ה ע' עט).
86) ראה גם סה"ש תרצ"ו ס"ע 78.

ויומתק יותר ע"פ המבואר לעיל שנגלה דתורה ופנימיות התורה כולא חד, ובמילא, כשם שבנגלה דתורה נעשה המשכת העצם ע"י ההתלבשות למטה, כך גם בפנימיות התורה נעשה המשכת העצם ע"י ההתלבשות למטה.

יט. ויש להוסיף, שבפנימיות התורה מודגש יותר הענין דהמשכת העצם שנעשה ע"י ההתלבשות למטה דוקא:

מבואר בדרושי חסידות⁸⁷ בפירוש דברי המדרש⁸⁸ "העולם הזה אירוסין היו, שנאמר⁸⁹ וארשתיך לי לעולם .. אבל לימות המשיח יהיו נישואין, שנאמר⁹⁰ כי בועליך עושיך", כלומר, שבמתן-תורה נעשה הקשר דבני עם הקב"ה באופן של אירוסין בלבד, ולימות המשיח תהי' גם השלימות דנישואין. וזהו גם מש"נ⁹¹ "והי' ביום ההוא גו' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי", ש"בעלי" הוא "לשון אדנות ומורא"⁹², "ככלה בבית אבי"⁹³, "דאכתי ארוסה היא ואין לו בה אישות"⁹⁴, ורק לעת"ל "תקראי אישי", "לשון אישות ונישואין", "ככלה בבית חמי' שכבר נישאת"⁹⁵. וטעם הדבר — משום שבמ"ת (ועד עכשיו, "העולם הזה") נתגלה בעיקר נגלה דתורה, ולימות המשיח יהי' עיקר ושלימות הגילוי דפנימיות התורה.

והענין בזה:

החילוק בין אירוסין לנישואין, הוא, שע"י אירוסין (קידושין) "אסר לה אכו"ע כהקדש"⁹⁶, אבל עדיין אין כאן המשכה בפנימיות, כי אם באופן מקיף בלבד, ודוקא ע"י הנישואין (היחוד) נעשית ההמשכה בפנימיות, ודוגמתו בתורה — שבמ"ת נתגלה בעיקר החיצוניות והגליא שבתורה, ואילו הפנימיות והנסתר נשאר בבחי' מקיף, ולימות המשיח יומשך ויתגלה גם הפנימיות והנסתר באופן של המשכה בפנימיות, בדוגמת היחוד דנישואין, ומה גם שהיחוד צ"ל באבר חי, ודוגמתו בסתים דאורייתא שהיא החיות שבתורה⁹⁷.

92 פרש"י עה"פ.	87 לקו"ת שה"ש מח, א. סידור (עם
93 כתובות עא, סע"ב.	דא"ח) ברכת נישואין קלה, ג ואילך. אוה"ת
94 "כ"כ בשט"מ שם בשם רש"י במ"ק,	שה"ש ע' תז. ועוד.
ועיין ברבות נשא ס"פ טי"ת" (אוה"ת שם).	88 שמו"ר ספט"י.
95 פרש"י כתובות שם.	89 הושע ב, כא.
96 קדושין ב, ריש ע"ב.	90 ישע"י נד, ה.
97 ראה גם כש"ט סט"ז.	91 הושע שם, יח. וראה אוה"ת ויחי
	ב. (כרך ה) תתקצח, ב.

וכיון שפנימיות התורה היא בדוגמת היחוד וההמשכה פנימית דנישואין — מודגש בזה הענין דהמשכת העצם שנעשה ע"י ההתלבשות למטה דוקא, כמו בנישואין:

ידוע⁹⁸ החילוק בין השפעת הרב לתלמיד להשפעת האיש לאשה (נישואין) — שבהשפעת הרב לתלמיד, השפעה רוחנית, לא נמשך העצם, והראי, שהרב אינו יכול לחדש אצל התלמיד מציאות חדשה של מוח ושכל, כמאמר העולם "א קאָפּ קען מען ניט אַרויפשטעלן", ורק כאשר התלמיד הוא בעל מוחין ובר שכל מעצמו, אזי יכול לקבל השפעת הרב, משא"כ בהשפעת האיש לאשה, עם היותה השפעה גשמית (טיפה גשמית), הרי על ידה דוקא נמשך העצם, שנעשית הולדה של מציאות חדשה, מוח ושכל וגוף שלם.

ודוגמתו בפנימיות התורה — בחידושו של רבינו הזקן בתורת חסידות חב"ד, שעם היותה בהתלבשות בהבנה והשגה שזהו"ע של ירידה למטה, הרי על ידה דוקא נמשך העצם דפנימיות התורה (דוגמת המשכת העצם בהשפעה גשמית שבנישואין).

כ. ומזה באים לנקודה נוספת:

ע"פ האמור שהחידוש של רבינו הזקן הוא בהמשכת פנימיות התורה בהתלבשות בהבנה והשגה דשכל אנושי — יכול לבוא היצה"ר ולטעון: כיון שבלאה"כ אינך שייך להבנת תורת החסידות כדבעי ("פאַרשטיין אינגאַנצן קענסטו דאָך סייִווי ניט"), א"כ, מהי השייכות שלך לתורת החסידות?

והמענה לזה — ע"פ האמור לעיל שענינה של תורת חסידות חב"ד הוא המשכת העצם:

בהשפעת הרב לתלמיד — כדי לקבל השפעת הרב בהכרח שהתלמיד יבין את דברי הרב בכח שכלו, אבל אם התלמיד לא יבין את דברי הרב אלא רק "יקח" אותם ("ער וועט מערניט ווי 'נעמען' אַליין"), ה"ז "כמונח בקופסא" ללא כל תועלת; משא"כ בהשפעה פנימית, המשכת הטיפה (שעל ידה נמשך העצם) — לא נוגע הבנה והשגה, כי אם, שתהי' הקליטה (ולא הפכה ח"ו), וכשישנה הקליטה — ללא נפק"מ אם הוא כן מביין או לא מביין — תהי' מזה הולדה של זרעא

(98) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות פ"ר פ"ב (דרמ"צ ג, א ואילך). סה"מ תרנ"ט ע' ג. ועוד.

חייא וקיימא, דור ישרים יבורך עד סוף כל הדורות, מצד גילוי כח האיך-סוף⁹⁹.

ועד"ז בנוגע לתורת חסידות חב"ד — שכיון שענינה הוא המשכת העצם, הרי העיקר בזה היא (לא כ"כ ההבנה וההשגה, אלא) הקליטה, ובמה מתבטאת הקליטה — שכתוצאה מזה נעשה אצלו שינוי בהלבושים דמחשבה דיבור ומעשה, שזהו הסימן שהדבר נקלט אצלו, ואז תהי' מזה גם הולדה — אהבה ויראה, בן ובת ברוחניות (שזוהי גם סגולה ללידת בנים ובנות בגשמיות, כדברי רבינו הזקן¹⁰⁰).

כא. ומזה מובן שתורת החסידות שייכת לכא"א מאתנו, שכן, רבינו הזקן לא העמיד תנאים בנוגע להשייכות לתורת החסידות; התנאי היחידי שניתן לנו — "אז מ'דארף זיך אָנהאַלטן אָן דעם רבינס קליאַמקע" (צריכים להאחז ב"ידית" של הרבי).

ובהקדמה:

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר (בשיחת י"ט כסלו תרצ"ט¹⁰¹) שרבינו הזקן אמר: "דער וואָס וועט זיך אָנהאַלטן אָן דער קליאַמקע, וועל איך אים ארויסנעמען (כל מי שיאחז בידית, אוציא אותו) מן המיצר אל המרחב, מן הגשם אל הרוח, ומן הגיהנם"¹⁰².

וביאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע¹⁰³ — ממשיך כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחה הנ"ל — "מן המיצר אל המרחב היינו מבריאה לאצילות, מן הגשם אל הרוח היינו מיצירה לבריאה, ומן הגיהנם היינו עולם העשי"י".

ויש לבאר דיוק הלשון — שהרי דברי הרב מנויים הם — שבשני האופנים הראשונים אומר רבינו הזקן (לא רק המקום שמשם יוציא אותו, אלא) גם המקום שאליו יביא אותו: באופן הראשון — שיוציאהו "מן המיצר" (מבריאה) ויביאהו "אל המרחב" (לאצילות), ובאופן השני — שיוציאהו "מן הגשם" (מיצירה), ויביאהו "אל הרוח" (לבריאה); ואילו

וראה גם מכתב כ"ו כסלו שנה זו (אג"ק ח"ה ע' צח).

102) בשיחה הנ"ל — שבמאמר זה ישנם ג' נוסחאות: נוסחא א' — מן המיצר אל המרחב, נוסחא ב' — מן הגשם אל הרוח, ונוסחא ג' — מן הגיהנם. וביאר כ"ק אדנ"ע שכל הנוסחאות הם אמת.

(103) ב"ט כסלו שנת תרנ"ה.

99) ראה לקו"ת שה"ש מ, א. ד"ה כל הנהנה תרנ"ב. המשך שמח תשמח תרנ"ז. ד"ה כל המאריך באחד תרפ"ו שי"ל לקראת י"ט כסלו פ"ד (נדפס בסה"מ קונטרסים ח"ג ע' יא. ולאח"ז בסה"מ תרפ"ו ע' קנו).

100) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תס ואילך. וש"נ.

101) בתחלתה (סה"ש תרצ"ט ע' 315).

באופן השלישי אומר רק שיוציאהו "מן הגיהנם" (עולם העשי), ואינו מסיים המקום שאליו יביאהו?

ומזה משמע שהמקום שאליו יביאהו (מעולם העשי) יכול להיות מקום כזה ש"לא אתרמיז באות וקוצא כלל"¹⁰⁴, ולכן אי-אפשר לפרש לאיזה מקום יביאהו, משום שמקום זה אינו נקרא בשם, ואפילו ברמז אינו נרמז!

ויש לומר ההסברה בזה — ע"פ המבואר בהמשך שיחה הנ"ל¹⁰⁵ — שעולם העשי, עוה"ז הגשמי, הוא תכלית בריאת כל העולמות¹⁰⁶, ובו תלויים העליות דכל העולמות כולם, גם העולמות הכי עליונים ("גאָר העכער, העכער און נאָך העכער"), ולכן, בנוגע לעולם העשי הזכיר רבינו הזקן רק המקום שממנו יוציא אותו, ולא את המקום שאליו יביא אותו, משום שעליו זו היא באופן שאין לה קץ וגבול, ועד למקום שאינו נקרא בשם, ואינו נרמז באות או אפילו בקרץ!

כב. והתנאי לעליון זה — "אָנהאַלטן זיך אָן דעם רבי'נס קליאַמקע":

"קליאַמקע" (ידית של הדלת) — אינה הדלת עצמה, ובודאי לא הבית עצמו, כי אם, ידית של הדלת בלבד, חלק שהוא טפל ומשמש להדלת, אבל, להיותה משמש לדלת (של הבית), נעשית גם היא חלק מהדלת ובמילא גם מהבית — כפי שמצינו בנוגע להלכות טומאה וטהרה, שמשמש למחובר נעשה מחובר כמותו, ואינו מקבל טומאה כו', ככל פרטי הדינים שבזה¹⁰⁷.

וענינו בעבודה:

גם כאשר ידע איניש בנפשי שעדיין אינו "בפנים", ועדיין אין לו הבנה והשגה (בתורת החסידות) — מ"מ, כאשר יודע בוודאות ומוחלט אצלו בהחלט גמור שיהי' מה שיהי' "וועט ער זיך אָנהאַלטן אָן דער קליאַמקע" של רבינו הזקן, בעל השמחה,

— לעת עתה "וועט ער זיך אָנהאַלטן" בה"קליאַמקע" בלבד, ובמילא, יעשה סוכ"ס כל התלוי בו להיכנס פנימה —

הנה כל השאר יעשה כבר רבינו הזקן, בעל השמחה — שבודאי

(106) תניא רפ"ו.

(107) ראה רמב"ם הל' כלים ספ"ה.

(104) כלשון הזהר — ראה זח"ג יא, א.

רנז, ב. וראה לקו"ת פינחס פ, ב.

(105) בסופה (שם ע' 319).

יקיים הבטחתו ויוציא אותו מן הגיהנם, זה עוה"ז הגשמי והחומרי, ומן הגשם, עולם היצירה, אל הרוח, עולם הבריאה, ומן המיצר, עולם הבריאה, אל המרחב, עולם האצילות,

ולאח"ז תהי' העלי' היותר נעלית — כאמור לעיל שעולם העשי' הוא תכלית בריאת כל העולמות ובו תלוי' העלי' דכל העולמות — שנעשה "עיקר שכינה בתחתונים", "עיקר שכינה" שאינה מתגלית בשום מקום כי אם בתחתונים דוקא.

וכיון שכן, צריך כאו"א "אָנהאַלטן זיך אָן דער קליאַמקע", ולאח"ז יוציא אותו רבינו הזקן ויעלה אותו למעלה מעלה, עד שנעשים "ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד", ע"י רבותינו הקדושים זכותם¹⁰⁸ יגן עלינו¹⁰⁹.

* * *

[לקראת סיום ההתוועדות צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "ניע זשוריצי כלאַפצי", וכן ניגון רבינו הזקן בן ד' הבכות (וצוה לכפול בבא הרביעית עשר פעמים), ואמר:

אדמו"ר הצ"צ אמר¹¹⁰ שהמאמר¹¹¹ "כל האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה בעל השמועה כאילו הוא עומד כנגדו" קאי גם על ניגונו של רבינו הזקן בן ד' הבכות. ולכן, ינגנו עתה ניגון זה, ויציירו תואר פניו של רבינו הזקן, ויהי' זה "דעפעשע" (מברק) לרבינו הזקן¹¹².

קודם ברכת המזון צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א להכריז שאלה שעדיין לא סיימו את לימוד ספר התניא, יודרוזו לסיימו, כדי לסמוך ההתחלה להסיום, כמו שבשמח"ת "מתכיפין התחלה להשלמה", שלכן אין מפסיקין בין "חתן תורה" ל"חתן בראשית".

כ"ק אדמו"ר שליט"א ברך ברכת המזון על הכוס¹¹³ — ואח"כ חילק להמסובים שיחיו מ"כוס של ברכה".]

108) ראה גם שיחת י"ט כסלו הנ"ל ס"ב (סה"ש שם).
 109) ע"כ נמצא בסרט ההקלטה (המור"2).
 110) ראה שיחת ליל כ' כסלו תרצ"ד ס"ה (לקו"ד ח"א קב, ב). וראה גם תומ"ח ח"א ע' 92. וש"נ.
 111) ירושלמי שבת פ"א ה"ב. שקלים 112 הערה 26. וש"נ).
 ספ"ב. קידושין פ"א ה"ז.
 112) ראה גם שיחת י"ט כסלו הנ"ל קרוב לסופה (סה"ש שם ע' 318).
 113) בנוסח הזימון אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בקול רם: "ברשות אדוננו מורנו ורבנו הרב בעל הבית הזה" (ראה גם לעיל ע' 12 הערה 26. וש"נ).